

Kancsár Attila:

Képtelenségek tárháza

- avagy mit írtak a nyugat-európai tankönyvek a XX. század elején Magyarországról -

A XX. század elején a magyarságot Trianon katasztrófája döbbsentette rá véglegesen a történelmi valóságra: a nyugati államok lakói nem ismerik Kelet-Európát, nem ismerik a kelet-európai valóságot (mint ahogy ma sem). Miért? A nyugati lapok, könyvek, tankönyvek a kialakult sémákban ábrázolták a magyarságot; délibábos puszták gémeskúttal, nyájakkal, csordákkal, ménesekkel, csárdákban cigányzenére mulatozó vad csikósokkal, betyárokkal...

A tankönyvírók főként a XIX. század második feléből származó ismereteket használtak föl, amikor a lakatlan pusztákról írtak, ahol csak az állatok legeltetése folyt a félvad pásztorok, legények felügyelete alatt. Az igaz, hogy az ipar ekkor nagyon fejletlen volt. Mutatja ezt a városok viszonylagos elmaradottsága is - Szeged, Debrecen és a többi város mezővárosi jellegű volt, hosszan elnyúló poros utcákkal, óriási kiterjedéssel.

Az osztrák-magyar kiegyezés után azonban nagy pezsgés indult meg az országban, szinte forrt a levegő az ugrásszerű fejlődéstől. Mocsarakat csapoltak, folyókat szabályoztak, az ipar is erőteljes fejlődésnek indult. Nemcsak Budapest - vagy ahogyan (a német minta után) a nyugati térképeken jelölték: Ofen-Pest - volt az egyetlen iparosodott város. Igaz, aki ezt a város valaha is látta, az a legnagyobb csodálattal adózott, s Európa legszebb városaként emlegette.

Francia tankönyvből. Dunántúl nagy részét pusztának tünteti föl.

Minden fejlődés ellenére a *francia tankönyvek* pusztaként láttatták a század-
elő Magyarországot, ahol szinte sivatagi körülmények vannak, ahol alig élnek em-
berek, akiknek életmódjában megtalálhatók az ősi nomád szokások. Politikailag
mindig a németeknek voltak alárendelve, s több száz évig a Habsburgok vezette ál-
lamban éltek, ahol elnyomták a nemzetiségeket, így törvényszerű és jogos(!) volt az
első világháború után a nemzetiségek önrendelkezési jogának érvényesülése -
írják.

Háború előtti angol földrajzi tankönyvből. A régi Magyarország határa nincs megjelölve.

Az *angol nyelvű könyvek* szintén egy országnak tekintik Magyarországot Ausztriával, amely "vegyes birodalmat" Ferenc József tekintélye tartotta össze, s halála után az önrendelkezési jognak megfelelően felbomlott. Így a magyarok jól jártak, hiszen a megmaradt területen etnológiai egységet alkotnak. Az angol tankönyvek szerint a társadalmi rendszer a következők szerint épül fel: arisztokraták, akik a földet birtokolják, a lakosság többi része paraszt és juhász, akiknek sorsa jobb, mint a jobbágyoké. Valós tényt mindössze egyet, a magyar lovasság megnevezését, a 'huszár'-t említik (ezt a szót az angol nyelv is a magyarból vette át).

Az *olaszok által használt tankönyvek* egyike több mint furcsa megállapításokat, cikkeket közölt hazánkról. Szerinte a magyar paraszt nappal földet művel, éjjel azonban lovára vagy szekereire ülve barátaival fegyveres zsákmányszerző körútra indul. A kaszinókban zajló élet is a műveletlenséget jelzi: mindenki hosszú, unalmas beszédek tart, de ha egy cigány hegedűje megszólal, mindent otthagynak, tánca perdülnek, mulatnak, szétszórják az összes pénzüket. A puszták jellemzése is a szokásos: rozoga kunyhókban vad pásztorok élnek, tábortüzeknél hallható dalaik

pedig oly egyhangúak, mintha a barbár Tatárországból hozták volna magukkal őket. Cigányok is élnek ezen a földön, kiknek legfőbb óhajuk a szabadság. Itt megtalálják ezt a lustaság és a muzsika részegsége mellett, hiszen utazás közben napokig alig látni embert, ki figyelne hát a munkára?

Talán a német tankönyvek közelítik meg legjobban a magyar valóságot, de még ők is sok hibát követtek el országunk ábrázolásában. Jelen van még a betyárromantika, de fel-feltűnnek a megművelt földek is a pusztán. Előszóval emlegetik a németiség kultúrális szerepét, amely e térséget Európához közelítette. A kiegyezés "békáját" azonban nem tudták lenyelni, ezért írnak az erőszakos magyarosításról. Kissé furcsa azonban, mikor a mai Burgenland területéről írják, hogy itt a németiség az erőszakos magyarosítás ellenére is megtartotta nyelvét, azonban a horvátok nem tudtak ellenállni a heves magyar támadásoknak, ezért a horvátok nyelvét a német váltotta fel.

Tudjuk, hogy legtöbbször tájékozatlanul, a rosszul értelmezett, esetleg félre-magyarozott hírek alapján írtak hazánkról. A mi feladatunk ma is ugyanaz, mint akkor: Magyarország múltját és jelenét hitelesen kell bemutatnunk, hiszen csak így ismertethetjük meg hazánkat, csak így alakíthatunk ki hitelesebb, a valóságot pontosabban tükröző véleményt hazánkról. Ahogyan egy német író írta magyarországi útja után:

"Mosolyognom kell, amikor Magyarországra történt elutazásom előtt otthon arra figyelmeztettek, hogy vadonba utazom. Szép vadon, mondhatom, különösen Tolna, ez a Kánaán! S amikor magyar területen, a virágzó akácok között ballagok, eszembe jut az a különös kérdés, amit otthon halottam: Van-e Magyarországon valami más egyéb is, mint lólegelő?... Körülöttem hullámszik a gabona, odébb a dombon a szőlőhegyek láthatók. Drága magyar föld! Minden gyümölcsöt megtermel, a búzától a szőlőig, a szedertől a fűgéig. Mindenféle kincset előhoz a földből, mint a Szezám hegye."

(Dezső Lipót: *Külföldi furcsaságok Magyarországról* c. műve alapján. Szombathely, 1928.)